

NOVODAS

NEVELÉS

SAKMAI-MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

Szabad játék és párhuzamos tevékenységkínálat a 3-4 éves korcsoportban a tűzprojekthéten

A CÍMLAPFOTÓ-PÁLYÁZAT NOVEMBERI NYERTESE:
Szent József Katolikus Áltános Iskola és Óvoda Lomb Utcai Tagóvodája

– „Tűz van!”

Beküldő óvodapedagógus: Tallér Erzsébet tagintézmény-vezető

LXXV. évfolyam
2022. november
9. szám

találós kérdések, sebes mondások, nyelvtörők. Mind-mind a népköltészet gazdag tárházából táplálkoztak.

A növekvő gyermek számára a közvetlen tapasztalatok már nem elegendők a táguló világ megismeréséhez. A **képzelet** segítségével ismeri meg a jelenségeket, keresi az összefüggéseket. Itt ismét a népköltészet szolgáltatja a gyermekirodalom egyik nagy műfaját, a mesét. A **mese**, mint teljes értékű irodalmi alkotás, magában foglalja azokat a vonásokat, melyeket a gyermek fejlődésének korábbi fokán megismert és megszeretett: a formai elemek hangsúlyozott szerepét. Ezeket ismeri fel fejlettebb fokon a mese szigorú szerkezetében, klasszikus felépítésében. Új élményeivel a megismerés új lehetőségeit biztosítja a gyermek számára. A **népmeséknek ebben az időszakban is nagy szerepe van a gyermeknyelv fejlődésében.**

A lexikon megfogalmazása szerint a népmese epikus jellegű, csodás elemekkel átszótt, többnyire prózai népköltészeti alkotás. Fő jellemzője, hogy névtelen népi alkotók hozták létre, és közösségben, szóhagyományokon át csiszolódott a századok során.

A kisebb-nagyobb mesemondó közösségek szinte behálózták az egész paraszti életet. A szülők, az anya, még inkább a nagyszülők meséltek a kicsiknek.

Olyan természetes a népmese világában a csoda, mint a mi szürke világunkban a hétköznapi élet. Ez ragadja meg leginkább a gyermeket is, hiszen a mese, a fantasztikum közelebb áll hozzá, mint a való élet.

A népmesén belül különféle csoportokat különböztetünk meg: *tündérmesék, tréfás mesék, állatmesék, láncmesék.* A

népi állatmesék egyszerű nyelvezetükkel, egyszerű cselekményükkel nagy érdeklődést váltanak ki a gyerekekben. A mese szerkezetének tagoltsága, az ismétlődések, ismétlődő formulák, a tömör nyelv, a ritmus, a nyitó- és záró mondatok részben hangulatossá teszik a művet, részben megkönnyítik a gyerekeknek a cselekmény követését. Különböző emberi tulajdonságokat ismernek meg. A mesehősök egy része fortélyosságával küzdi le az akadályokat, más része humánus emberi magatartásával.

Nemcsak a mese hőse leli örömét a mesében, hanem a mesemondó és a mesehallgató közönség is. Az utóbbiak azonosítják magukat a szerencsés végű kalandok hőseivel.

A népmese nyelve fokozza az érzelmi hatást. A népi nyelv ízségével válik kifejezővé. Gazdagodik a gyermek szókinccse a népi kifejezések hallatán. Pl. tárgyak, eszközök nevei: krajcár, véka, kemence, tallér, motolla stb.

De ilyenek a megszólítások is: „Hol jársz te itt, ahol még a madár sem jár?”; „Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál!”

Az összegyűjtött magyar népmesék egy részét Illyés Gyula: *Hetvenhét magyar népmese című kötetében foglalta össze.*

A mese jelentőségével, értékével többen foglalkoztak. **Balázs Béla a következő gondolatokkal veszi védelmébe a mesét:** „Mikor a mesét elveszük a gyerektől, elveszük tőle a lehetőséget, hogy valaha bárminemű költészetben öröme telhessék..., mikor a gyermekmesét bántjuk, minden költészetnek, sőt minden művészetnek gyökereit vágjuk.”

Az is köztudomású a magyar irodalomtörténetből, hogy a magyar irodalom egyik legmagasabb pontja, a magyar szellem egyik legtisztább és legharmonikusabb önkifejeződése Petőfi és Arany népiessége, amely valósággal visszamutat a népköltészetre, mint példára és ösztönző előképre.

Összegzés

Hároméves korára a legtöbb gyerek megismerkedik anyanyelve elemi szókinccsével, a mondat szerkesztés alaptörvényeivel, megtanulja az anyanyelv ritmusát, sajátos intonációját.

Ebben az életkorban érzelmi élete rendkívül intenzív, és életkori sajátossága alkalmassá teszi a kisgyermeket akár népköltészet, akár irodalmi művek befogadására, amennyiben ezek a művek az általa már ismert és kedvelt játékos formában hangzanak el, és megfelelő élmények felidézésére alkalmasak.

A pedagógus feladata helyes szempontok szerint kiválasztani azokat a műveket, melyek a gyermek lelkére jó hatással vannak. Erre kiválóan alkalmas a mi csodálatos magyar népköltészetünk.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- **Petrolai Margit:** Gondolatok a gyermekirodalomról. Tankönyvkiadó, Budapest.
- **Ortutay Gyula:** Kis magyar népraaj. Gondolat Kiadó, Budapest 1966.
- **Horváth József-Kosaras István:** Irodalomelméleti alapfogalmak. Tankönyvkiadó, Budapest.
- **Forrai Katalin:** Ének az óvodában

Takácsné Szabó Melinda

óvodapedagógus (XV. Kerületi Micimackó Óvoda)

Matematikai tehetségigéretetek az óvodában (1. rész) – A játék jelentősége

A játék és tanulás

A játék óriási jelentősége vitathatatlan, különösen óvodáskorban. Az Óvodai nevelési országos alapprogramjában is kiemelt szerepet kapott a játék. Az óvodában a játék kétféle: a gyermeki világ sajátosságai

ira épülő spontán játék, melyet maguk a gyermekek kezdeményeznek, szerveznek, valamint az óvodapedagógus által kezdeményezett játék, melyet a gyermekek fantáziája, kreativitása visz tovább. Ebben a folyamatban az óvónő megteremti a lehetőséget az önálló felfedezésre, a tevékeny

segen alapuló tapasztalatszerzésre (Füllér, 1999).

A kutatók ugyanarra az eredményre jutottak a tekintetben, hogy összefüggés van a játék és a kreativitás szintjének megfeleltetése között. Az óvodáskorban különösen

játékos gyermekek a későbbiekben átlagon felüli kreativitásról tettek tanúbizonyságot. Arra a megállapításra jutottak, hogy a későbbi kreativitásnak nevezett képesség nyilvánul meg a gyermekkorban játékként (Duró, 2007). A kreativitás pedig a tehetség egyik fő összetevője. „A matematika iránti fogékonyság már óvodáskorban fellelhető. Ezen érdeklődésre építve számos tevékenységterület közelebb hozható a gyermekekhez, így az erősségeikre építve fejleszthetjük azokat a területeket, amelyekben kevésbé sikeresek” (Takácsné, 2020:8).

Érdeemes megvizsgálni, milyen matematikai tehetségfejlesztésre is alkalmas játékokat használnak ma az óvodapedagógusok, melyek alkalmazásának megfigyelése számos információval szolgálhat az óvodáskorú gyermekekre vonatkozóan. Ezen játékok felhasználása hasznos kiegészítője lehet az óvodai mindennapoknak.

Dienes Zoltán volt a matematikatanítás úttörője, aki először rámutatott arra, hogy játékokkal, szemléltetőeszközökkel, történetekkel, sőt tánccal sokkal hamarabb el lehet kezdeni a matematika oktatását. Úgy vélte, hogy az analízis gondolkodás csak 12 éves kor után jelenik meg, ezért ezt a folyamatot a konstruálásnak kell megelőznie. Megalkotta az úgynevezett „Dienes-módszert”, mely a játékon alapul. A matematikatanulás hat szakaszát a Six Stages in the Process of Learning Mathematics című könyvében jegyezte le: (1) szabad játszás, (2) játékok, szabály alapján, (3) közös vonások keresése (a közös struktúra felismerése), (4) ábrázolás (reprezentálás), (5) leírás (szimbolizálás, jelhasználat), (6) formalizálás (Kántor, 2016). **Szabad játszás!**, melynek egyik legfőbb feltétele a szabad választás lehetőségének biztosítása, az óvoda szabadságában még elérhető. A megfelelő óvodai környezetben csupán az egyéni érdeklődés szab határokat.

Dienes hangsúlyozza, hogy a tanulást egyenlővé kell tenni a felfedezés örömeivel (Dienes, 1973: 24–45). Hiszen „legkönnyebben a játék segítségével érhetünk el fejlődést úgy, hogy a gyermek észrevétlenül tanul, összefüggéseket talál, gondolkodik, következtetéseket von le” (Takácsné, 2019:33). Felfedezi a körülötte levő világot a maga teljességében. Egy matematika iránt érdeklődő gyermek számára fontos, hogy bármikor hozzáférhessen olyan játékokhoz, mint a logikai készlet, tangram, színesrúdkészlet, sakk stb. A táblás játékok, valamint a konstruálójátékok nagy része rendelkezésre áll szinte mindenhol, és a gyermekek élnek is a lehetőséggel.

Az óvodai csoportok játékeszközeinek feltérképezésénél elsődleges célom volt a játékeszközök típusainak felmérése, különös tekintettel a matematikai fejlesztőjátékokra vonatkozóan, valamint azok felhasználási köre volt. A felmérésben 840 óvodapedagógus volt segítségemre.

Játékeszközök vizsgálata

A tehetséggondozás céljára történő beruházások megterhelőek lehetnek egyes intézmények számára. Így érdemes volt megvizsgálni, melyek azok a matematikai játékeszközök, melyek a csoportszobákban fellelhetők. A kérdőíves felmérésben 840 óvodapedagógus vett részt. Segítségükkel 188 fővárosi, 122 megyeszékhelyi, 275 városi, 120 községbéli, 135 falusi óvoda csoportszobájában fellelhető játékeszközök kerültek felmérésre. A játékok megvásárlásánál több szempont is előtérbe kerül. A kapott adatok pozitívak, átgondoltságra utalnak. Elsősorban az életkori sajátosságok figyelembevételével történik az eszközök kiválasztása. Nem elhanyagolható a használhatóság, ami 73%. Sok esetben fontos szempont az ár is (55%), hiszen meghatározott költségkerettel kell gazdálkodniuk, mint az az egyéni hozzáfűzésekből kiderül. Megnyugtató azonban, hogy azon válaszadók esetében, akik kevés összeggel rendelkeznek, azok is az életkori sajátosságokat helyezik előtérbe. A kevesebb eszközt saját készítésű játékokkal pótolják. 39% vásárol tehetséggondozás céljára eszközöket, melyek 25%-a regisztrált tehetsépontként működik. A felmérésben 82 tehetséggondozó óvoda vett részt: a fővárosból 24, megyeszékhelyekről 32, városainkból 21 és községekből, falvakból 5 óvoda. Az adatok azt igazolják, hogy nemcsak a tehetsépontok esetében jellemző szempont a tehetséggondozás céljára történő vásárlás. A felmérés alapján elmondható, hogy a megkérdezett óvodapedagógusok felelősen választják meg a gyermekek körülvévő eszközöket.

A csoportszobák nagy többségében megtalálhatóak az építőelemek, lego, dominó, duplo játékok, melyek kiválóan alkalmasak a gyermekek képességének fejlesztésére. Logikai készlet is jelentős számban jelen van, a felmérésben részt vevő intézmények 77%-ban, színesrúdkészlet 45%-ban elérhető és a tangram 38%-ban. A sakk és a Dienes-készlet nem tartozik az általános óvodai felszereléshez.

A matematikai tehetséggondozással foglalkozó szakemberek (242 tehetséggon-

dozással foglalkozó fejlesztőpedagógus válaszai alapján) is használják ezeket az eszközöket. A logikai készlet a leggyakrabban alkalmazott játék, az építőelemek és a lego is szerepet kap. IKT-alkalmazások és játékok is jelentős helyet kapnak a mindennapi gyakorlatban, kihasználva a gyermekek ez irányú lehetőségeit is.

Az interjúalanyok is alátámasztották ezen játékok hasznosságát, mindezek mellett általuk kedveltek még a sudoku, Rubik-kocka, sakk, malom és amőbajátékok is. A tehetséggondozási folyamatokban is megjelenő játékelemek felhasználása, újszerű alkalmazása jó alapot adhat az óvodáskorú matematikai tehetségigéreték fejlesztéséhez. A játékok felkelthetik azon gyermekek érdeklődését is, akik alapvetően nem matematikai beállítódásúak.

Számos magyar óvodában adott a lehetőség, hogy a gyermekek sakkfoglalkozáson vehessenek részt általában 5 éves kortól. A sakk alapelemeit és logikai összefüggéseit ismerhetik meg a gyermekek játékos formában. Megtanulják a sakk szabályrendszerét, a figurák tulajdonságait.

Az óvodák számára is megnyílt, az iskolákban 2013 óta sikeresen alkalmazott, BELMA-díjas Sakkpalota Program, melyet Polgár Judit nemzetközi sakknagymester, nyolcszoros sakkolimpikon fejlesztett ki. A Sakkjátszótér Komplex Képességfejlesztő Program 32 leckéből áll, és lépésről lépésre fejleszti az 5-6 éves gyermekek gondolkodását. A program során nem cél a sakk tanítása. Első lépésként érzelmi kötődés alakul ki a gyermekekben a sakkfigurák iránt. Polgár Judit számára a sakk nem cél, hanem eszköz, ő nem a sakkot tanítja, hanem a sakkal tanít (Polgár Judit, 2018). Polgár Judit számos könyvet adott ki, Budapesttől Tokióig terjeszti módszerét. Ezt, mint lehetőséget is ajánlotta az óvodapedagógusok számára.

Érdeemes odafigyelni azon táblajátékok esetében, ahol a dobókockát alkalmazzák a gyermekek, sok esetben úgy szól a szabály, hogy az léphet be a játékba, aki egyest vagy hatost dob. Ezek a szabályok azt sugallják, hogy ezt a két számot nehezebb megdobni, és a klasszikus valószínűség fogalmának kialakítása ellen teszt. Hiszen a kocka bármelyik lapjának megdobásának valószínűsége 1/6. A körültekintő óvodapedagógus alkalmanként megváltoztatja a szabályt, hogy ne alakuljon ki téves fogalom.

(A következő lapszámban folytatjuk.)